

1943. március 2. hete.

Olvasmánytárgyalás. VI. osztály.

A tanítás anyaga: Arany János.

Nevelési cél: A magyar művész semmivel sem áll hátrább a világ bármely nagy nemzetének fiával szemben.

Szemléltetés: Hidavatás, Népdalokból. Ősszel, Letészem a lantot.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Kapcsoló ismétlés. Arany János életének főbb eseményei. Egyénisége a magyar faj sajátosságait tükrözteti vissza. Józan, értelmes, de érzékeny. Nyelvérzéke legnagyobb kortársait is felülmúlja. Nyelve törülmetszett kifejezésekkel és népies fordulatokkal van tele. Szerény, de önérzetes, érezte tehetségét, de nem fitogtatta.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) Elbeszélő költészete. Elsősorban elbeszélő. Az elveszett alkotmány. Szatirikus eposz a megyei rendszer félszégeit állítja pellengére.

Országos hírnevét a *Toldi*-val szerzi meg (1847), *Toldi szerelme* (1879) és *Toldi estéje* (1854).

Toldi szerelme a lovag Toldi életét mutatja be. Toldi egy lovagi tornán Rozgonyi Piroska kezét egy álarcos párviadalban könnyelműen Tar Lőrinc számára nyeri meg. Utóbb — mivel Piroskát megszereti és felejteni nem tudja — Tar Lőrincet párviadalban megöli. Piroska megátkozza férje gyilkosát és kólostorba vonul. Toldit megfosztják lovagi becsületétől, egyházi átokkal sújtják. Szörnyen vezekel, s bár lovagi rangját visszanyeri, szíve boldogságát többé nem éri el.

Nagy Lajos udvara és pompája, az olasz- és csehországi hadjárat.

A magyar lovagvilág regényes rajza. A lélekrajz finomsága és a nyelv legnagyobb értéke.

Toldi estéje az öreg Toldit állítja eléink. A királlyal meghasonlott, megvénült Toldit nagyfalusi kertjében mutatja be, amikor sírját ásatja. Nagy Lajos hívja Budára, hogy vívjon meg a legyőzhetetlen olasszal. A vén Toldi legyőzi ellenfelét, azonban a királyi udvarban az apródok gúnyolódása miatt haragra lobban, hármat agyon sújt közülök. Főindulásában őt is megöli nagy haragja. (Humoros eposz.)

Buda halála (1864). A hősi eposz a két testvérkirálynak, Budának és Etelének testvérviszályát adja elő. Buda, a gyönge, tehetetlen király megosztotta hatalmát az uralomra termett öccsével, Etelével. Az osztozkodás után azonban megbánja tétét, féltékeny lesz Etelére, amit Detre, a ravasz gót fejedelem erősít. A két asszony, Gyöngyvér és Ildikó sem fér meg egymással. Az ellentét a két testvér között még jobban kiéleződik, amikor a Hadisten kardját Etele szerzi meg. Mivel a kardot — amelyet a világhatalom megszerzésének jeléül tekintenek —

Buda Detre tanácsára ellopítja, Etele hadba száll bátyja ellen, megvív vele és megöli.

A népvándorlaskorabeli hunoknak képében a magyarság őseit mutatja be. A hunokat, mint testvérnépet teljesen a honfoglaló magyarság képére teremtette. Az eposz nyelve és előadása népies jellegű, de ódon színezetű: az egész eposz olyan, mintha egy népvándorlaskorabeli hegedűs adná elő.

(A hun trilógia: második része: Ildikó, a harmadik: Csaba királyfi nevet kapott volna. Csak vázlatok maradtak fenn.)

Bolond Istók töredékes. Nagyidai cigányok. (Komikus eposz.)

Elbeszélő költeménye: Keveháza, Szent László, Családi kör, A fülemüle.

b) *Balladái* a világirodalom remekei. (V. László, Wallesi bárdok, Tetemre hívás, Ágnes asszony, Éjféli párbaj, Hídavatás stb.) Tárgyuk valóságos tragédia. Jellemző, hogy nem a bűnt, hanem a bűnhődést mutatja be. A bűnhődés mindig lelki, a furdaló lelkiismeret örülésbe kergeti a bűnösöket. Szerkeztük, a szenvedélyek rajza és nyelvük művészi.

c) *Lírai költeményeit* jobbra a szabadságharc után írta. Lírai sóhajokba tördelte szét fájó lelkét. Alaphangjuk a honfibanat. Ilyenek: Letésem a lantot, Ráchel siralma, Összel, Széchenyi emlékezete. Élete végén írta az Őszikéket, az öregkor változó hangulatait és visszaemlékezéseit kifejező borongó hangú lírai költeményeit. (Vágy, Enyhülés, Epilogus, A tölgyek alatt.)

Nevezetes tanítókölteménye: Vojtina ars poetikája.

Fordításai közül nevezetese Shakespeare-fordításai (Hamlet, János király, Szentivánéji álom.)

Arany mint epikus művésze a szerkezetnek, a jellemzésnek és a nyelvnek.

A nép nyelvét ő vitte be az epikába (mint Petőfi a lírába). Ércszobra Budapesten a Múzeum-kertben áll.

III. *Összefoglalás.* Petőfi és Arany összehasonlítása.

Petőfi:

1. A líra tette világhírűvé.
2. A jelen költője.
3. Költészetében életét adja.
4. Ösztönszerű, mindent lát.
5. Nyugtalan, harcoss természet.
6. A lelkedésen át nézi a világot.
(Napba néző sas.)
7. 26 éves korában meghal halhatatlan hírnévvel.
8. A fiatalok költője.
9. Legszebb magyarja: János vitéz.

Arany:

- A legnagyobb magyar epikus.
A tárgyáért visszazáll a múltba.
Alakjai mögé húzódik.
Öntudatos, s a mélységeket keresi.
Csendes, visszavonult.
Alapos és pontos megfigyelő.
(Éhes sas.)
30 éves korában indul meg a halhatatlanság útján.
A megállapodott öregek kedvelik.
Toldiban látja a magyart megszemélyesítve.